

Előszó

35 esztendővel ezelőtt, 1962-ben indította útjára MÁTRAY László, az akkori főigazgató az *Egyetemi Könyvtár Évkönyvei* sorozatot. A következő tíz esztendőben, egészen 1972-ig minden második évben rendszeresen megjelent az Évkönyv, reprezentálva az Egyetemi Könyvtárban folyó szakmai munka színvonalát és a munkatársak tudományos kutatómunkájának eredményét. E korszakban az Egyetemi Könyvtár nem csupán országos és nemzetközi hírű gyűjteményéről volt nevezetes, de kiváló munkatársairól is, akik a könyvtártudomány mellett más szakterületek művelésében is jelentőst alkottak. Ha átlapozzuk az említett évtizedben megjelent évkönyv köteteket, a szerzők között találjuk – többek között – DOMANOVSKY Ákost, MARÓT Miklóst, PAJKOSSY Györgynét, TÓTH András, VÉRTESEY Miklóst. Az évkönyvben publikált történeti vagy filozófiai tanulmányokat DÜMMERTH Dezső, ENGEL Pál, HÖLVÉNYI György, IZSÉPY Edit, HERMANN Zsuzsanna, MÁTRAY László és MEZEY László is. A korántsem a teljesség igényével készült névsor, úgy véljük, magáért beszél és mutatja, hogy a hatvanas években milyen tudományos munka kapcsolódott az Egyetemi Könyvtárhoz és annak értékes állományához. E sorok írója kezdő egyetemistaként élte meg ezeket az éveket, és emlékezik arra a tekintélyre, amely a Könyvtárat övezte. Az egyetem kutatói, különösen a Bölcsészettudományi Kar történelem és filozófia szakos oktatói számára magától értetődő program volt az Egyetemi Könyvtár kutatótermében hosszú időt töltve kutatni, írni és megtermékenyítő szakmai közegben eszmét cserélni. A szakdolgozó diák, a fiatal oktató számára pedig nagy tisztség volt e nagytekintélyű intézményben dolgozni, a kutatói munka légkörével megismerkedni.

Az évkönyvek kiadása 1972-ben megszakadt. Azóta immár negyed évszázad telt el. A tudományos kutatást az intézmény eközben is pártfogolta, és arra törekedett, hogy a kutatások eredményeit lehetőségéhez képest nyilvánosságra hozza. NÉMETH G. Béla főigazgatósága alatt új könyvtári kiadványsorozat, a *"Fontes et Studia Bibliotheca Universitatis Budapestinensis"* látott napvilágot. A sorozatban KULCSÁR Péter szerkesztésében jelentek meg kisebb forráskiadványok, vagy éppen tanulmányok. 1983 és 1992 között nyolc kötet jelent meg, egy kivételével szerényebb külsővel, mintegy jelképezve a Könyvtár egyre nehezebbé váló helyzetét.

Az ezredfordulóhoz közeledve az Egyetemi Könyvtár – csakúgy, mint az egész magyar felsőoktatás – hatalmas változások közepette végzi munkáját. Az 1561-ben alapított gyűjtemény a magyar nemzeti kulturális örökség egyik fontos intézménye, ahol nemzetközi mértékben is számottevő értékeket őrzünk. Kézirat- és ritkaságtára, ősnymtatványai, régi könyvgyűjteménye egyedülálló az országban, és nekünk, a Könyvtár mai munkatársai-

nak kötelességünk megőrizni e jelentős értékeket, folytatva a hagyományos könyvtári feldolgozó munkát.

Ezzel egyidőben azonban nem feledkezhetünk meg arról, hogy egy korszerű egyetemi könyvtár nem lehet meg napjaink számítógépes integrált könyvtári rendszere nélkül, nem tekinthet el a modern technika alkalmazásától. Az *Eötvös Loránd Tudományegyetem* jelenlegi formájában is Magyarország nemcsak legrégebb, de legnagyobb egyeteme, amiből azonban az is következik, hogy könyvtári rendszere a legszéttagoltabb valamennyi hazai egyetem közül. A karokon, intézetekben, tanszékeken közel 120 kisebb-nagyobb könyvtár működik, s ezek együttesen több mint 3,6 millió könyvtári egységet őriznek. Az ország egyik legnagyobb könyvgyűjteménye ez, de feltártsága, használhatósága messze elmarad napjaink lehetőségeitől. A mintegy 1,6 millió könyvtári egységet őrző Egyetemi Könyvtárban is meglehetősen késéssel kezdtük el a modern informatikai rendszerek alkalmazását, és hosszú még az út addig, hogy e rendszert az egész egyetemen egységes szervezetbe fogjuk össze. Tudjuk, hogy elkerülhetetlen az egyetemi könyvtári rendszer reformja. Csökkenteni kell a könyvtárak számát, hogy a megmaradtakban a korábbinál magasabb szintű szolgáltatásokat vezethessünk be. Nem központosítani akarunk, hanem ésszerű összefogást, egységes beszerzési elveket, az átfedések, a felesleges kiadások elkerülését, a meglévő könyvtári kapacitások jobb kihasználását és az információhoz való hozzájutás gyorsítását. Az *Egyetem Tanácsa* ezen elvek jegyében fogadta el a könyvtárügy fejlesztésének koncepcióját, és 1996-ban egyetemünk könyvtári hálózatának új szabályzatát.

Szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy az elmúlt negyedszázadban alapvetően változtak meg az olvasói szokások, és mások már a kutatók elvárásai, még a klasszikus humán tudományokat gyűjtő Egyetemi Könyvtárral szemben is. Az egyetemi oktatók és kutatók csakúgy, mint a hallgatók, a gyors információszerzésre törekednek. Egyre kevesebb az olyan olvasó, aki napokat, heteket vagy hónapokat tölt el egy könyvtárban választott témáját kutatva. A hallgató is inkább kölcsönözni szeretne minden művet, mintsem helyben olvasni. Megnövekedett az igény a másolás minél teljesebb lehetősége iránt, és fokozatosan tör be immár a humán tudományok területére is a számítógépes információszerzés. A klasszikus könyvtári hagyományok szempontjából ezt a folyamatot sokan csalódásként élik meg, és a hagyományos szolgáltatások minél magasabb színvonalú biztosításában jelölik meg a tudományos nagykönyvtárak feladatait. E véleménnyel ellentétben úgy véljük, hogy a kor változásaival szemben, az olvasói szokások ellenében nem fejleszthetjük más irányba az Egyetemi Könyvtárat. Kettős követelményt kell magunk elé állítani: hagyományos értékeinket megőrizve alkalmazkodni kell a már unalomig emlegetett információs forradalomhoz. Ez a könyvtárosok munkáját is alapvetően változtatja meg, hiszen valamennyiüinktől új ismereteket kíván. Munkatársaink így többszörös szorításban dolgoznak; saját szakterületük művelése mellett új, informatikai ismereteket kell elsajátítani-

uk. Ezt meg is követeljük. De minden eszközzel támogatjuk azt is, hogy fennmaradó erejüket önálló tudományos kutatásra is fordítsák a történettudomány, a nyelv- és irodalomtudomány, a művelődéstörténet, vagy akár más tudomány területén.

Az igen szerény közalkalmazotti besorolás körülményei közepette, a megnövekedett olvasói igények mellett, bizony nem könnyű a ma könyvtárosának új tudományos eredményeket felmutatni. Napjainkban nem neves tudósok sora dolgozik az Egyetemi Könyvtárban, de van sok ifjú, vagy éppen még ifjabb tehetséges munkatárs, akiknek publikálási lehetőséget szeretnénk biztosítani az Egyetemi Könyvtár évkönyvsorozatának felújításával. Az elmúlt negyedszázadban az Egyetemi Könyvtár mellett megalakult az *Egyetemi Levéltár*, ahol az első magyar univerzitás 362 éves múltjának írott dokumentumait őrzik. Ez az archívum évtizedek óta szoros kapcsolatban van a Könyvtárral, önálló kiadványsorozatot is jelentetett meg, de évkönyvünk nekik is publikálási lehetőséget biztosít. Napjainkban van kialakulóban az *Egyetemi Múzeum*, amely az elmúlt két évben már második kiállítását rendezte a Könyvtár épületében. Újrainduló sorozatunkban a későbbiekben szándékunkban áll valamennyi egyetemi közgyűjteményt bemutatni az érdeklődőknek. Egyben esetenként a Könyvtárral szoros kapcsolatban álló egyetemi professzorok közreműködésére is számítunk. Mostani kötetünk terjedelmében meghaladja évkönyveink szokásos méreteit. Az előző kiadvány óta eltelt hosszú idő is indokolja, hogy most kettős kötettel jelentkezzünk. A továbbiakban azonban kétéves rendszerességgel kívánjuk az évkönyvet megjelentetni.

Kérem az olvasót, fogadja jó szívvel az Egyetemi Könyvtár újrainduló évkönyvsorozatát.

Budapest, 1997. május

A Szerkesztő

Preface

László MÁTRAY, the University Library's director general of that time initiated 35 years ago, in 1962 the publication of a collection, the *Annals of the University Library*. In the following ten years up to 1972 every two years the Annual was published regularly, representing the level of the professional work that were going in the University Library and also the results of our colleagues' scientific research. In that period the University Library was famous for its nationally and internationally well-known collection, but also due to its prominent collaborators who have created considerable works in the science of library studies and in other specialities, too. If we run through the pages of the annuals published in the mentioned decade, we will find amongst the authors ÁKOS DOMANOVSKY, MIKLÓS MARÓT, GYÖRGYNÉ PAJKOSSY, ANDRÁS TÓTH, MIKLÓS VÉRTESY, and many others. DEZSŐ DÜMMERTH, PÁL ENGEL, GYÖRGY HÖLVÉNYI, EDIT IZSÉPY, ZSUZSANNA HERMANN, LÁSZLÓ MÁTRAY and LÁSZLÓ MEZEY have published dissertations in the annuals on the subjects of philosophy and history. This list of names, though by far cannot be complete, demonstrates, as we think, that in the period of the sixties there was a high-level scientific work directly attached to the University Library and its precious stocks. The author of these lines lived this period, being a student of the University, still remembers the respect and authority which enclosed the Library. It was natural to the researchers of the University and first of all to the philosophy and history professors of the Faculty of Arts to take their time to research and write essays in the research-room of the University Library and exchange their views in a fertile professional environment. It was also a considerable honour to the young professors and the students writing their theses to have the chance to work in this highly respected institution and made to get acquainted with the atmosphere of research.

The publication of the annuals was interrupted in 1972 and already 25 years have passed since then. The institution patronized the scientific research through that period as well and its purpose was to publish the results of these studies in accordance with its possibilities. There was another collection of publications, „*Fontes et Studia Bibliotheca Universitatis Budapestinensis*” which appeared during the period when G. Béla NÉMETH was the director general. In this collection some minor source publications or essays appeared edited by Péter KULCSÁR. Between 1983 and 1992, eight volumes were published and excepting one volume, they were all of modest format; this was in some part due to the situation of the Library which was getting more and more difficult.

Approaching the turn of the twentieth century the University Library, just as all the Hungarian higher education is doing its work amongst

enormous changes. The collection, founded in 1561, represents one of the important institutions of Hungarian national cultural heritage. We protect and safeguard internationally considered valuables here. Its Archives of manuscripts and rarities, its collection of old books and its incunabula are unparalleled in Hungary and our obligation as the Library's present collaborators is to keep these considerable valuables to pursue the traditional work of librarian treatment.

At the same time we should not forget that an up-to-date University library cannot operate without our days' integrated library system; it cannot work without the application of modern technics. The *Eötvös Loránd University of Sciences* is not only the oldest, but also the biggest University of Hungary in its present form. Consequently, its library system is the most disintegrated one in the country. There are nearly 120 different libraries operating all over the faculties and institutions and their stocks are larger than 3,6 million volumes. This is one of the country's biggest book-collections, but it is poorly discovered and its utilization is far backwarded. The University Library safeguards 1,6 million volumes but even there the application of modern informatics systems has begun with some lateness and our aim in the long run is to develop and sustain this system as an integrated one which covers the whole University. It is generally known that the library system of the University should be reformed. We must cut the number of libraries in order to introduce a higher level service in the remaining ones. Our goal is not the centralization, we only want rational collaboration, uniform acquisition principles, avoiding unnecessary expenditure and overlapping, a better exploitation of existing librarian capacities and accelerate the access to information. The Council of the University adopted in these terms the conception of library development and also the new regulations of our University Library network.

We must face the fact that during the past 25 years the reading practices have basically changed and the expectations of researchers are already different even towards the University Library which is collecting the works of classical of humanities. Not only the university professors and researchers but also the students aspire to obtain information in less time. There are less and less readers who would spend days, weeks or months in a library researching his chosen subject. The students, too would like to borrow every book instead of reading it in the library. There is an increasing claim to have the possibilities of copying and getting the information by the computer network which is gradually taking its place even in human sciences. Many people are living this process as a deception from a traditional librarian point of view and they think that the task of the great scientific libraries is to guarantee the highest possible level in the traditional furnishing. Against their opinion we think that it is impossible to develop the University Library to a direction different from the changes of our times and from the reading practices of our readers. We must raise two kinds of

demands: we must adapt ourselves to the informatics revolution that we mention all the time but at the same time we must protect our traditional valuables. This will basically change the work of librarians because it demands new kinds of knowledge from all of us. So, our library staff members are working among a multiple pressure; in addition to their professional work they must undertake the acquirement of informatics knowledge, we are insisting on it. But we also support them with all possible means to enable them to use their remaining energies to the individual scientific research in linguistics, literature, history of civilisation or any scientific ground they want. Really, it is a hard task for a librarian to produce new scientific results because of the readers' increasing claims and the truly modest circumstances of salary categories. In our days we haven't got a lot of famous erudites working at the University Library, but there are a number of young or even younger talented collaborators and we would like to give them the chance to publish their works renewing the publication of the Annual of the University Library.

In the past 25 years, besides the University Library the *University Archives* was founded where the written documents of the past of the first Hungarian University are safeguarded, old of 362 years. There has been a close co-operation between the Archives and the Library for decades. The Archives has brought out an individual collection of publications but our Annual gives them, too, a chance to publish. Nowadays the *Museum of the Library* is beginning to take shape, in the past two years they organized two expositions in the Library's edifice. It is our will to show to the curious people every public collection of the University. We count on the cooperation of all the University professors having close links with the Library. Our volume exceeds in its size our previous annuals' common shape. The long time that has past since our last publication gives an explanation that we now publish a double volume. In the future we intend to publish our annual in every two years.

I solicit the reader to warmly welcome the new series of the Annuals of the University Library starting now once again.

Budapest, May 1997.

The Editor